

מנחות קג

עניין: כל מדות חכמים כך הוא

ריטב"א ר"ה דף יג

כל שיעורי⁸⁷³ חכמים כך הם. פי' עכ"פ כל מדות חכמים כך הם, שאי אפשר לדקדק בשיעורם על השיעור הצריך ממש לא פחות ולא יתר, ואם באנו לדקדק כן אי אפשר לתת שום שיעור ידוע לשום דבר, כי לעולם היה לאדם יכולת לדקדק ולומר בכל שיעור שאין מעלה ומוריד בו לפחות או להוסיף ממנו משהו, ונמצאו כל השיעורין מתבטלין. וכדמפרש ואזיל ממקוה וטומאת אוכלין.

שפת אמת ר"ה דף יג

דף יג בנמי' לא תיפוק נפשך לבר מהלכתא. פי' דכל שיעורי חכמים קבלה היא בידם. אבל בנמי' הריטב"א משמע קצת דמכח לא פלוג יבני שיעור קצוב דל"כ נחת דכריך לשיעורין והוא תמוה צעיתי:

מחשבת יחזקאל

ירושלמי כתובות פ"א ה"ב

מנה אין לה: פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד: ר' יוסי בשם ר' חייה בר אשי ר' יונה רב חייה בר אשי בשם רב למה זו דומה לעושה גומא בבשר וחוזר ומתמלא. תני ר' חייה לעובר את העין וחזרת וצוללת. אמר ר' יוסי מתניתא אמרה כן פחותות מיכן כנותן אצבע בעין. אמר ר' אבון אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי בית שלש שנים ויום אחד ונמלכין בית דין לעוברו הבתולין חוזרין ואם לאו אין הבתולין חוזרין:

קונטרס דברי סופרים להגר"א וסרמן סי' ו

(ב) והנה ז"ל הרע"ב בריש מס' אבות (פ"א מ"א) משה קבל תורה מסיני ואמר אני לפי שמסכת זו אינה מיוסדת על פי מצוה ממצות התורה כשאר מסכתות שבמשנה אלא כולה מוסרים ומדות, וחכמי הנכרים גם כן חברו ספרים כמו שבדו מלבם בדרכי המוסר כיצד יתנהג האדם עם חבריו, לפיכך התחיל התנא במסכת זו משה קבל תורה מסיני לומר לך שהמדות והמוסרים שבזו המסכת לא בדו אותם חכמי המשנה מלבם אלא אף אלו נאמרו בסיני עכ"ל שלח.

(ג) ונראה שהוא הדין כל האומדנות שבגמרא לא בדו אותם חכמי הגמרא מלבם אלא אף אלו נאמרו בסיני, וכמו שנאמר בסיני דטריפה אינו חי יותר מי"ב חדש שהוא חק הטבע, דבודאי אין להקשות שם ולומר דבסוף י"ב חדש קודם שקיעת החמה הוא יכול לחיות לאחר שקיעת החמה אינו יכול לחיות בהיא פורתא מת, דזו אינה קושיא כלל דחוקי הטבע שהוטבעו בתחלת הבריאה בודאי הן מצומצמין בכל שהוא שלח, ועיין בפירושו רש"י בראשית (כ ב) 'ויכל אלהים ביום השביעי' רבי שמעון אומר בשר ודם שאינו יכול לצמצם עתיו ורגעיו צריך להוסיף מחול על הקודש אבל הקודש ברוך הוא שיודע עתיו ורגעיו נכנס בו כחוט השערה ונראה כאלו כלה בו ביום עכ"ל.

(ה) אלא דצ"ע בפירש"י (כתובות קד. ד"ה כל) שכתב כל מדות חכמים כן הוא העמידה יתד ולא תמוט עכ"ל, ולכאורה כונתו שהוא מטעם לא פלוג, ויותר נראה כן מדברי הרשב"א ריש פרק חזקת הבתים (ב"ב כט.) הובא שם בשיטה מקובצת וז"ל הא דאקשי ליה אביי לרבא אלא מעתה הני דבי בר אלישיב דקפדי אפילו אמאן דחליף אמיצרא הכא נמי דלאלתר הוי חזקה וכי תימא הכא נמי אם כן נתת דבריך לשיעורין, תמוה לי דאדרבה מהאי טעמא הוה ליה למימר דבי בר אלישיב לא נחזיק עליהו כבציר מתלת משום דכל מדת חכמים כך היא שמתקנים על דרך הרוב ועל דרך הכלל לא על דרך הפרט בארבעים סאה טובל מים שכל גופו של אדם עולה בהן בארבעים סאה פחות קורטוב אינו טובל ואפילו קטן שכל גופו עולה בעשרים סאה עכ"ל, ומשמע מדבריו דהא דאין טבילה בפחות מארבעים סאה לקטן הוא מטעם לא פלוג, ולפי זה אינו אלא מדרבנן אבל מדאורייתא עלתה לו טבילה לקטן בפחות מארבעים סאה, ותימה גדולה לומר כן וצ"ע מאוד שביא.